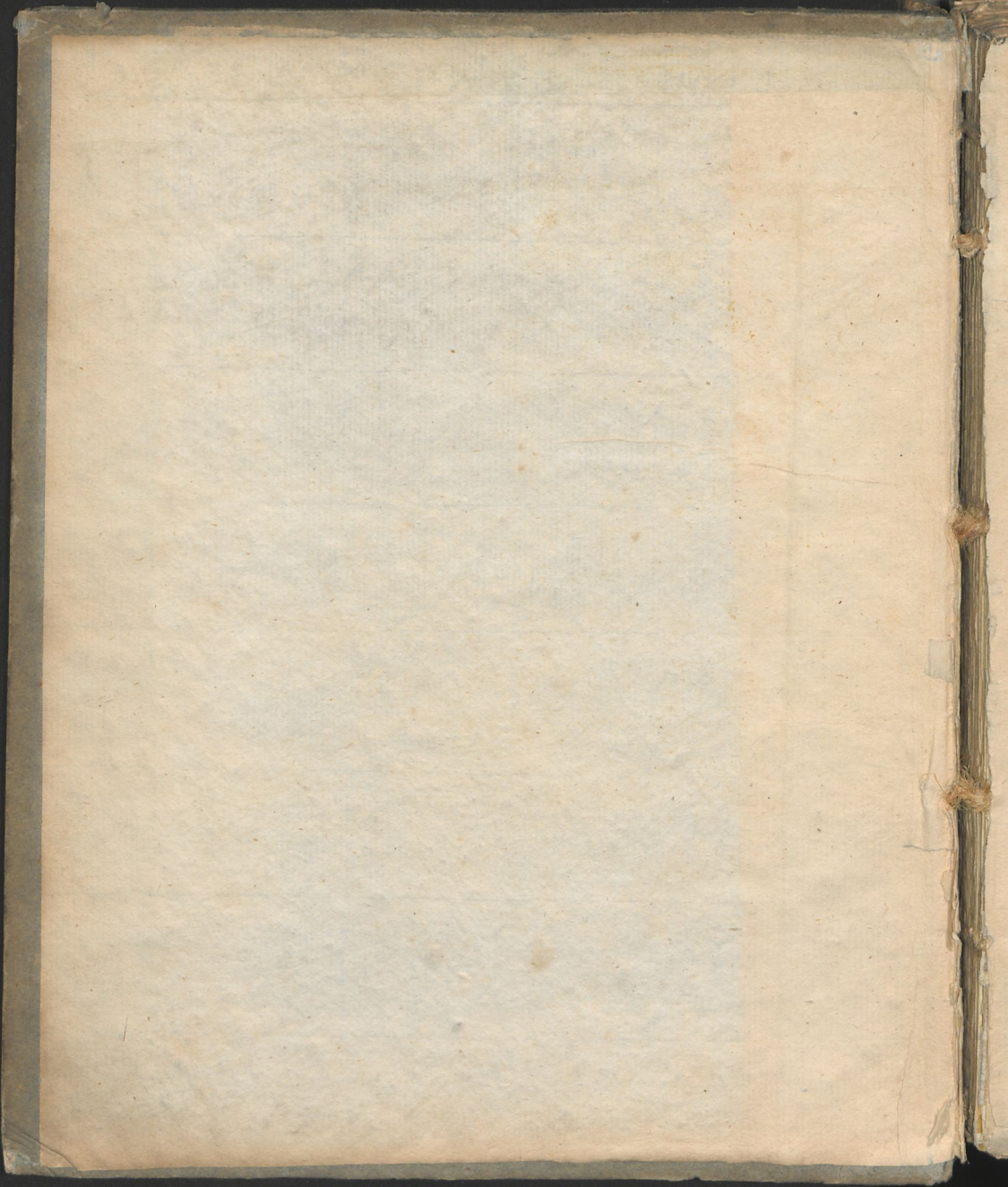

37

76

OCCVLTAS
INFLAMMATIONES
IN FEBRIBVS PVTRIDIS CONTRA
DV BIA NVPER MOTA

*****

D. FEBRVARII CIOICCLXXXIX.
PRO DOCTORIS MEDICI HONORE

RITE CONSEQVENDO

PVBlice DEFENDET

AVCTOR

IOSEPHVS PILTZ,
BRIGA-SILESIVS.

TRAIECTI AD VIADRV M,
E TYPOGRAPHEO APITZIANO.

OCULTAS

IN FERRIVS PATRIDIS CONTRA

DVRIA NUPER MOTA

*****

FEBRVARI GIDICOLXXIX

ERGO DOCTORIS MEDICI HONORE

ETI CONSERVATO

KLAVS MESSNER

AVCTOR

IOHANNES BAPTISTA

MDCCCXXXIX

TRIBVNT AD VIDERVND
E TYPOGRAPHICO APTEZIANO

PROLEGOMENA.

Nuper fortuito mihi in manus venerat *dissertatio inauguralis medica, sistens dubia quaedam contra inflammationes occultas in febribus putridis* *). Attentus mota ab auctore dubia rimabar, seduloque argumenta allata expendebam: nam magni in praxi medica momenti materiem censui; at perpensis omnibus ne minimum quidem a contraria, qua teneor, sententia discessi, sed potius eandem tuendam suscepi, tanquam sententiam theoriae non repugnantem, rationi conformem, ac experientia — fida hac in morbis medendis duce, ac magistra! — confirmatam. Lugebant SYDENHAMI, HVXHAMI, SWIETENII, STOLLII, SELLII, omnesque medici, quibus aegrorum salus, artisque nostrae incrementum cordi est, saepissime

A 2

prae-

*) Auctore ABRAHAMO ZADIG, Halae 1788.

CAPVT I.
REFVTANTVR DVBBIA AVCTORIS.

§. I.

Dubium primum.

Postquam auctor opusculi supra citati modernorum de inflammatione hypothesin, atque febris putridae naturam exposuerat, generalia quaedam dubia proponit contra inflammationes occultas in febris putrida, demumque ad specialia quaedam transgreditur. Non quidem presso quasi pede illius ordinem sequar, neque tamen vllum argumentum mihi contrarium praeteribo. Primum igitur dubium in eo consistit, quod nempe neque miasma putridum, neque acrimonia humorum alcaliscentium, stimuli munere, qui tamen ad inflammationem topicam generandam requiritur, fungi possit, ob vim neruorum ac vasorum labefactatam, ac inualidam redditam. Dubium hoc tollitur modernorum hypothesi, cui quoque auctor ipse fauet. Iuxta illam enim pars quaedam corporis, a stimulo quodam acri irritata, inflammari potest, nulla inde febris vniuersali oriunda, nisi peculiaris in homine sit dispositio ad inflammationem recipiendam. Sed missa hypothesi ad experientiam confugio, quae medicos toties do-

A 3 cuit,

cuit, in hominibus debilibus, leucophlegmaticis, hydrope, scorbuto, laborantibus inflammationes topicas ortas esse. Ita mense Decembri tempore frigido vidit STOLLIVS a) frigidissimum hydropticum, totoque corpore tumentem, dolore pleuritico prehendi, et valide febrile. Sanguis e ductus corium pleuriticum exhibuit, magnumque et oppressionis, et respirationis, ac tussis leuamen tulit. Alium casum autoptes noui, vbi femina post Scarlatinam, dum praemature aeri libero sese exposuisset, in hydropem anasarca incidit, paulo post autem post transpirationem denuo suppressam graui peripneumonia correpta est. Mense Nouembri anni MDCCCLXXXVII in scholam clinicam Viennensem ex suburbio, vulgo *Rossau* dicto, et tempore autumnii eiusdem anni inundationibus Danubii valde obnoxio, puerum quidam attulerunt, qui praeter scorbutum, et febrim putridissimam, petechiis, vibicibus atque ecchymosis stipatam, peripneumonicus factus est. Longus forem, si casus similes, ab expertissimis in arte viris recensitos, huc adducerem. Qui vero negat, posse in febre putrida inflammationes topicas oriri a bilioso putridoue acri stimulo, seu in ipso sanguine nato, seu secundario ex primis viis in sanguinis massam recepto, et ad viscera delato, eum ad ipsos aegrorum lectos, diuerso anni tempore, et ad magnorum virorum scripta relego; qui ducti experientia, firmis sanae rationis argumentis innixa, naturae mysteria inter aegrorum miseras scrutantur, in

a) *Ration. med.* Tom. II. Viennae 1778.

in morbis medendis excellabant, quosque fama immortales dixit.

§. II.

Dubium alterum.

Summa huius dubii haec est: Ex immutabili naturae lege effectus cum vi agente eandem seruat proportionem; igitur ex deiectione virium, a quibus inflammatio pendet, atque ex absentia doloris, tanquam symptomate primario, vehementiam inflammationis determinante, colligere licet, inflammationem, licet reapse adsit, leuem, eiusque effectus nonnisi leues esse posse. Respondeo. Lex naturae ab auctore citata conuenit omni corpori physico, locum vero non habet in homine, qui, praeter attributa omni corpori communia, vi sensibilitatis, atque irritabilitatis praeditus est, qua postrema fieri potest, vt a causa quadam exigua, a stimulo quodam leui, irritante, turbae multae et magnae excitentur. Errare mihi videtur auctor etiam in eo, si ex sola doloris absentia, aut vehementia, ad gradum inflammationis concludit. Raro enim inflammatio doloris sensui respondet. Dolor, inflammationis comes, nonnisi leuis esse potest, et obscurus in inflammationibus earum partium, quae sensibilitatem aut amiserunt, aut sensu omnino per se carent, aut obtusiori tantummodo donantur. Liceat mihi rem exemplo illustrare. Homini dolorifica enteritide laboranti, ad enormes cruciatus sedandos exhibeatur opium; im-

minuetur dolor; at an etiam pari ratione inflammatio erit imminuta? Absit omnis doloris sensus; an etiam inflammatio desit? Sapientissimus naturae conditor videtur homini in salutem doloris sensum benefica manu dedisse, quo anima quasi admoneatur, ut periculum iugulo intentatum auertere tentet: si ergo remediis narcoticis hic dolor, vigente adhuc eius causa, obtunditur, non tollitur inflammatio, sed morbi duntaxat sensatio, aut mitigatur, aut deletur, proh! in miseri perniciem. Sed pone, dolorem sentiri leuem in inflammato quodam viscere, an effectus eiusmodi inflammationis, quam leuem aduersarius dicit, pari modo leuis erit? Vtrum periculiosiore mecum putabis? eum, qui mihi eminens minatur, lento passu sub miti forma incedit, vitaeque meae clam insidias struit: aut eum, qui furiosa manu me aggreditur, ac gladio cruento mihi cor percutit? Necem ab utroque intentatam quonam in casu melius, securius auertam? Confirmant hanc similitudinem pleuriticides illae, et pleuroperipneumoniae occultae, chronicae dictae, a BAGLIVIO detectae, a STOLLIO magis dilucidatae, quas dolor lateris plerumque leuis, oppressio thoracis exigua, comitatur, difficiles detectu, nisi tussi aut forti inspiratione excitentur. Febricula est leuissima, inflammatio ad speciem mitis, exiguo, fere nullo, dolore stipata, quae tamen pedetentim, quod morbus vel a medico praeteruidetur, vel ob fallacem morbi leuitatem ab aegro negligitur, in phthisin abit immedicabilem. En causam leuem, dolorem leuem,
inflan-

inflammationem leuem! an etiam effectum leuem censebis? — Valet hic CELSI effatum: *id genus morbi plus periculi, quam doloris habet.* Quod virium deiectionem attinet, eam non aduersari inflammationibus topicis in febris putrida, aliquomodo ex dictis iam patet, magis vero adhuc ex mox dicendis elucebit. Restat, vt refellam opinionem auctoris, cui dolor est symptoma primarium et vnicum, e quo vehementia inflammationis determinetur.

§. III.

Dubium tertium.

Postquam auctor exempla quaedam attulit, quibus ostendere conatur, ad inflammationis praesentiam demonstrandam non sufficere, si singulatim vnum aut alterum phenomenon illi proprium adfit, sed plura coniunctim requiri; (quod et ego lubens fateor) hisce verbis demum concludit: Nescio igitur, ait, qua ratione factum sit, vt clarissimi illi viri ad inflammationes occultas refugerent, quum illud primarium et vere vnicum internarum inflammationum signum, dolor fixus, pungentem puta, desit, et reliqua corporis conditio inflammationi non faueat. Dicam, quae ego et de pulsu, et de dolore in inflammationibus internis sentiam. Vtrumque symptoma saepissime fallit. Pulsus in quocunque morbo febrili omnem meam attentionem meretur, mihiq; semper res erit magni momenti; at in inflammationibus viscerum pulsu nil fallacius noui.

B

Fre-

Frequentem hanc pulsus fallaciam saepe in viscerum abdominalium inflammationibus vidi; subinde pulsus aut naturalis erat, aut mollis, fictitiae debilis, qui demum post factas sanguinis euacuationes in frequentem, durum, fortem mutabatur. Saepe variant arteriarum pulsus in latere, aut vnice, aut magis affecto, in quo plerumque humiles, contracti, suppressi deprehenduntur, qui dein post vnā aut alteram venaesectionem institutam magis euoluuntur, liberiisque digitum tangentem offendunt. Eadem ratione pulsus tum in omni thoracis morbo, tum praecipue in pulmonum inflammatione insidus est. Ita STOLLIVS b) vna alteraue vice in grauissima pulmonum inflammatione pulsus mollem, debilem, celeremque deprehendit; vbi nihilominus venaesectione insigne leuamen tulit, sanguine crassam, tenacemque crustam exhibente, et pulsu paulo post assurgente, plenioreque. Hinc securissimus fons, ex quo indicationem in his casibus saepe ancipitem deriuari oportet, erit: si attente laesa visceris affecti functio consideretur. Quod maxime in peripeumonia obtinet, in qua respiratio tutissimam viam ad morbi diagnosin et prognosin formandam monstrabit. Idem testatur magnus BAGLIVIVS c), qui respiracionem quam maxime, ac fere vnice in morbis pectoris vult obseruandam; quae si praua fuerit, semper timeant medici, etsi omnia reliqua euentus exoptatos portendant. Sufficiant haec de pulsu: ad dolorem

b) *Ration. medendi* Tom. I.

c) *Praxis medica.*

rem nunc transgredior. Negare non possum, dolorem, et quidem pungentem, acutum, inflammationibus internis frequenter sociari; verum ex altera parte quoque, et ratione, et experientia, didici, dolorem, si inflammationes topicas comitetur, saepe aut leuem duntaxat, aut nullum sentiri. Si hepar in parte eius concava inflammatur, quod aequae facile in febris biliosa, ac putrida contingit, ac tunc praeteruidetur; dolor plerumque non prius sentitur, quam si hypochondrii locus affectus a medici manu contrectetur, tumque dolor iste minime pungens, acutus, sed obtusus perinde, ac in liene inflammato, deprehenditur. Accidit saepe, ut in peripneumonia vera pectus non doleat, sed solum molestia quaedam, anxietas quaedam, vel oppressio accusetur. Miri denique fuere casus, ubi gravissimis pulmonum inflammationibus laborantes ne de minimo incommodo querebantur. Multos eiusmodi casus ipsemet anno elapso in nosocomio generali Vindobonensi vidi, praesertim mense Februario; quo aëris constitutio phlogistica morbos inflammatorios omnis generis producebat. Qui nihilo minus in dubium hoc vocant, mihi que tironi fidem denegant, legere velint, quaeso, atque attente perpendere historiam morbi viduae illius, quae graui thoracis inflammatione, vitio bilioso systematis gastrici stipata, laborabat, quamque celeberrimus *STOLLIVS d)* felici, qua solebat, methodo sanabat. Liceat mihi saltem essentialia illa symptomata, quae argumentum

B 2

meum

b) *Rat. med.* Tom. I. ephemerid. An. 1776. mens. Iun.

meum confirmant, adducere. Eo tempore, quo pulmo periculose inflammatus erat, miserae tamen dolor lateris vix ullus erat, nullus oppressi pectoris sensus, cubatus in omnem partem facilis; pulsus naturali modice celerior, subdurus; moderate calebat, capite non dolebat: animus praefens et alacer: prompta responsio, actorum adcurata narratio, facilisque, quamcunque in partem vellet, conuersio. At respiratio, vtut ipsimet aegrae facilis videbatur, citissima tamen, et abdomine potius, quam thorace peragebatur. Hinc venae sectione instituta, saepius repetita, quam semper crusta sanguinis inflammatoria ingentis tenacitatis sequebatur, methodoque anti-phlogistica adhibita, licet petechiae liuidae existerent; pectoris oppressi sensus rediit, sensim euanuit spirandi difficultas, respiratio emendata, ac naturalis facta est, sanitas denique integre restituta. Finita hac morbi historia pergit vir immortalis, rem subiuncta declarare causa. „Cum enim, verba eius cito, inflammatio pulmonum altius penetraret, difficilisque per hoc viscus humorum circuitus sanguinis a capite refluxum moraretur; rubuere genae, respirationem abdomen peregit immoto thorace, pressumque ab accumulato humore cerebrum doloris sensum, praesente licet eiusdem causa, abstulit.“ Si haec contingunt in morbis, in quibus vires vitae nondum deiectae, sensus adhuc vegeti sunt: nonne pater saepius haec obuenire posse in morbis, in quibus vires vitae languent, et functiones animales laeduntur. Hinc sponte cadit, quod mihi aduersarius

ultra

ultra opponit: quod videlicet aeger in febris putrida stupore et sopore correptus de nulla re queratur. Miser quidem, sibi relictus, de nulla re queritur, sed contrecta eius abdomen ex omni parte, manu explora solerter hypochondria, regionem epigastrii, et hypogastrii: videbis certe, quomodo tunc aegri, si intus septica quaedam inflammatio delitescat, doloris sensum exprimant, atque omnem contactum refugiant. Considera respirationem, quae si neque toto thorace, neque eo alte et aequabiliter sublato, costis elatis diductisque peragatur, pulmones eodem vitio affici, iure suspicari poteris. Firmant dictorum veritatem tum eventus felices illius medendi methodi, qua in casibus recensitis medicus utebatur, tam indiuiduae visceris inflammationi, quam febris principi, quantum licuisset, prospiciendo; tum cadauerum eorum, qui ex complicatis eiusmodi morbis periere, sectiones, quae medentis metum de viscere inflammato extra omne dubium posuerunt. Multas eiusmodi sectiones, mirasque morbi praegressi historias observationum optimarum foecundissimas recenset Cl. Morgagnius in egregio opere: *de sedibus et causis morborum* etc. indeque medicos admonet, ostendens: „vehementem dolorem, verbis illius vtor, „et acutam febrim esse quidem praecipuas notas „magnae inflammationis; nec tamen, subiungit, si „quando alterum vel vtrumque horum aut abesse, „aut vix esse inuenies, continuo putabis, aut nullam esse inflammationem, aut leuem, neque „gangraenam, et sphacelum in eorum esse inte-

„stinis non posse, in quibus duo illa praecessisse
„non videris.“

§. IV.

Dubium quartum.

His dubiis generatim motis ad specialia quaedam symptomata aduersarius se conuertit, quae in altero stadio febris putridae saepe occurrunt, et a Clarissimo VOGEL^e) adducuntur. „Obscurus magis, ait citatus auctor, sed periculosior status ille inflammatorius euadit, si sero tandem accedit: pulsus parui, duriusculi, filii metallici instar tangentis digitum ferientes; rubor genarum, et lingua praearida praepremis illum (statum nempe inflammatorium) declarant.“ Haec igitur interpretatur aduersarius in opinionis suae fauorem, ostenditque, adducta haec symptomata minime sufficere, vt inde status inflammatorius demonstretur. Cui et ego lubens assentior, nam ex descripta pulsus conditione, ex rubore genarum, ex linguae ariditate ad inflammationis praesentiam tuto concludi non potest, et si negari non possit, haec symptomata saepe inflammationi focia obseruari. Sed iniquum foret, putare, quod inde in Clar. VOGEL erroris nota cadat. Qui enim non vnum alterumue locum praestantissimi libri singulatim peruoluit, sed integrum caput, quod de febris putrida agit, attentus scrutatur, inueniet certe, quam multa et varia desideret vir magnus

e) VOGEL *Handbuch der praktischen Arzneiwissenschaft*, Stend. 758.

gnus a medico considerari, vt connubium illud perniciosum febris putridae cum inflammatione topica rite dignoscatur. Hinc vult, vt varia morbi stadia bene distinguantur; vt simul aetas aegri. eius sexus, conditio, temperies, habitus externus, vitae anteaetae ratio, morbi praegressi, tempus anni, constitutio epidemica, medela forte iam adhibita etc. respiciantur; vt denique conditionis cuiuslibet visceris, functionum earundem laesarum exacta ratio habeatur; vno verbo, qui integrum caput supra citatum legit, auctorem eius ab omni erroris aut leuitatis suspitione vindicabit. Praeter alia signum quoddam peculiare inflammationem occultam topicam in febribus putridis designans, et ab aliis medicis, et a semet ipso saepe obseruatum adducit CL. VOGEL, videlicet: si aeger oculos quasi immobiles semper in idem punctum figat, ac si profunde de re quadam meditaretur, caeterum omnium incurius sit, minimeque attendat ad ea, quae circa illum versantur; si animi praesentia, sui que conscientia desit; si denique variae spasticae affectiones vna accedant.

§. V.

Soluitur Dubium postremum.

Aduersarius tandem obseruationes in cadaueribus febris putridae demortuorum factas aggreditur; extispicia, quae vel intestina praerubra eorumque vasa sanguine turgida, vel viscera suppurata, aut gangraenosa ostenderunt, non videntur illi probare, ibi-

ibidem antea delituisse inflammationem, eademque
 fere, qua solebat, ratione concludit: licet vero haec,
 sic namque scribit, ut observationibus comperta ne-
 gare nemo possit, verumque etiam illud sit, quod
 phaenomena ista saepius sint effectus inflammationis;
 hoc tamen in casu reliqua inflammationis signa ab-
 sunt, et corporis conditio tantum inflammationis
 gradum non admittit. Quod vasorum ruborem, at-
 que turgorem attinet, ex eo vnice spectato medici
 artis suae gnari inflammationis statum non colligunt.
 Docent id luculenter sectiones a MORGAGNIO, de
 HAEN, STOLL, SELLE aliusve eximiis in arte viris
 omni industria ac sagacitate factae, nobisque in usum
 et doctrinam solerti calamo conscriptae, ex quibus
 patet, morbi praegressi historiam, quantum fieri
 possit, exactam esse praemittendam, et in cadauerum
 sectione multa in usum vocanda, variaque confide-
 randa. Rem exemplo illustrabo. In pulmone ho-
 minis peripneumonia defuncti non tantum videbis
 vasa pulmonalia turgere, et ob congestionem san-
 guinis ibidem natam colorem pulmonis in lacte ro-
 seum mutari; sed etiam eius duritiem, molem, pon-
 dusque auctum reperies. Stridebit culter sub disse-
 cando. Particula inde abscissa, aquae iniecta, fun-
 dum petet. Pulmonem ad pleuram pseudo-mem-
 brana variae firmitatis, cohaerentiae, structurae re-
 ligatum, atque serum in cauo thoracis varia quanti-
 tate effusum deprehendes. Accedat adhuc, hominem
 hunc viuentem, dum aegre decumberet, medelae
 tuae fuisse commissum. Pono, neque de dolore,
 neque

neque de pectoris oppressione vel spirandi difficultate querelas vnquam ab eo motas, tussim quidem siccam, sed pulsum mollem, debilem, naturali parum celeriore, calorem moderatum fuisse; attamen respirationem obseruasses naturali frequentiore, intercisam, breuem, inaequalem, non toto thorace, eoque non sat alte sublato, sed solo fere abdomine peractam. Si miser ille ex morbo hisce symptomatibus stipato moriatur, si demum in cadaueris dissectione pulmo characteres ante descriptos exhibeat: hominem hunc graui pulmonis inflammatione laborasse, quis negabit? Quod porro de ortu suppurationis, gangraenae et sphaceli absque praegressa inflammatione aduersarius asserit, silentio praetereo, cum hac de re satis iam et ad taedium vsque in vtramque partem disceptatum sit, vltiorque disputatio limites paginis his praefixos transgrederetur. Quamcunque ego partem amplectar, argumentis meis, puto, neque maius pondus accedet, neque valor eorum imminetur. Si etiam haec quaestio de genesi puris, de ortu gangraenae in fauorem aduersarii decidatur; an inde sententia mea de inflammationibus occultis in febris putrida fluctuabit? an argumenta desumpta ab experientia, longo vsu ad aegrorum lectos ab excellentissimis in arte viris rite comparata, infringentur ab iis, quae hypothesi vaga suppeditat? in morbis medendis quae via tutior legenda erit; an illa, quae omni temporis aevo vna eademque existit: an haec, quae, vario tempore varia et multiplex, ingeniorum ludibriis plerumque formam debuit? — Ceterum

C

viscera

---

viscera suppurata, aut gangraenosa inuenta ex inflammationibus praegressis originem duxisse, certe saepius innotuisset, nobisque nunc saepius patefieret, si maiori cum diligentia in omnia, quae ad morbi anamnesin pertinent, indagaremus; si attentiores essemus in considerandis visceris cuiuslibet functionibus, si denique nec pulsui, nec doloris sensui nimium fideremus. Sed finis sit, ne beneuolam lectoris indulgentiam lite hac fatigem, quae tamen praeter medicam, (contra, quam aduersarius in fine dissertationis suae sentit,) magis, quam theoriam concernit. Qui enim negat inflammationes occultas in febris putridis, is certe minus caute, minus circumspecte ager in eiusmodi morbis medendis, sed quam primum illi idea febris putridae ex aegrotante innotuerit, ad remedia vulgo *antiseptica* confugiet, horumque adplicatione miserum, qui seruari fors potuisset, certae neci tradet. Felicissimum me dixeris, si breuibus his paginis, leui calamo conscriptis, medicos tirones aliter sentientes, aliter agentes, conuincerem, eosque in posterum in artis saluberrimae exercitio magis attentos redderem ad ea, circa quae in dubiorum solutione nunc versabar.

CAPVT

CAPVT II.

STATVVNTVR CONDITIONS SVB
QVIBVS INFLAMMATIONES OC-
CVLTAE FEBRIBVS PVTRIDIS
SOCIARI SOLENT.

§. VI.

Inflammationes occultae topicae, quarum cum febribus putridis coexistentiam euincere conatus sum, vel sunt *idiopathicae*, vel *sympathicae*. Fieri enim potest, vt vera in pulmonibus e. g. inflammatio adfit, et simul putridus inflammantis acrimoniae fomes intra abdomen haereat, qui a febre inflammationem concomitante magis extricatur, in sanguinis massam adigitur, et cum ea circumagitur. Saepius autem contingit, vt stimulus putridus, quomodocunque in sanguinem receptus, varias corporis partes, ad quas deponitur, succendat. Illud malum plerumque in primo stadio febris putridae: hoc in reliquis obseruatur. Illud faciliorem capit medellam: hoc difficillimam, raro vllam. In illo casu febris putrida *effectus* inflammationis: in hoc *causa* erit. Praeuerti quidem eiusmodi inflammationes septicae nonnunquam possunt, praesertim si pars maxima materiae putridae primis viis infideat; sed

C 2

prae-

praesentes iam, atque intra viscera receptae, ut plurimum necant. Occurrunt casus hi recensiti:

I. *Ob diathesin phlogisticam* in aegrotante, qui ad plethoram dispositus, et ad inflammationes recipiendas proclivis est. Huc pertinent iuvenes, sanguinei, bene nutriti, laute pasti; huc spirituosorum abusus, consuetae sanguinis euacuationes aut suppressae, aut omissae, auctaque vis sensibilitatis et irritabilitatis. Hinc aetas, habitus externus, vitae genus ante actum, victus ratio etc. medicum in diagnosi morbi formanda instruent.

II. *Ob praegressos viscerum morbos, praesertim inflammatorios.* In illa corporis parte, quae aliquoties iam morbo est agitata, manet proclivitas quaedam ad morbum, aut eundem, aut alium quemcunque recipiendi, si causa morbifica excitans accesserit, quae fere semper locum per praegressos morbos labefactatum offendere solet. Sic, qui pleuritide, angina, ophthalmia, aliisque topicis inflammationibus obnoxii fuere, saepius in eadem mala incidunt; sanguis consuetudinem quodammodo nactus est, in locis iam ante affectis congestiones, ac inflammationes producendi. Nonnunquam viscus quoddam iam ab aliquo tempore vitio notatur, functio illius laesa apparet; in quo casu causam morbi ibidem haerentem a stimulo inimico magis excitari, statumque visceris in peiorem abire, facile patet rem perpendenti, pro cuius veritate experientia loquitur. Sic qui pulmones tuberculosos habent, si quacunque ex occasione,

sione, e. g. spirituosus, motu et exercitio corporis immoderato, ardente Syrio incalescant, atque humorum circuitum incitent, his saepe vnum alterumue tuberculum inflammatur. Hinc patet, quanta solertia medicum oporteat, viscerum conditiones in febris putrida examinare, et in morbos praegressos inquirere.

III. *Ob anni tempus, quod phlogosi fauet.* Tempore frigido, sicco, flante borea febres inflammatoriae, et simplices, et compositae grassantur. Illae rariores; hae frequentiores sunt. Sed in hac temporis constitutione etiam febres putridae fere semper quidquam inflammatorii iunctum habent. Peculiarem eiusmodi speciem febris putridae observauit STOLLIVS f) Anno MDCCCLXXIX, mensē Martio, quo coeli clementiam aura asperior excipiebat, haecque cum illa alternauerat continuo. Viros maxime haec febris inuasit more peripneumonico. Sanguis initio parce, sed repetitum missus, dein decocta soluentia antiphlogistica profuerunt. Febris vno tractu pergebat absque violentis symptomatibus, sine exacerbatione notabili. Somnolentia assidua, lingua mucosa, os raro prauum. Incerta morbi duratio. Nulla manifesta crisis. Iuuarunt antiphlogistica. Nocuerunt omnis generis stimulantia, nocuerunt emeses et purgationes, nisi *subinde, absterfa phlogosi, morbo multum prouecto*, et conuerso in febrim putridam *saburralem*. Videbatur nempe putridum in secundis

C 3

f) *Rat. medendi* Tom. III. ephem. Mart. 1779. Viennae 1780.

cundis viis natum, et demum ad primas vias delatum fuisse. Circa medium Septembris eiusdem anni febres putridae saepe aliquid peripneumonici habuerunt; generatimque haec febris species obseruata est amare hiemes minus boreales, magis austrinas, vernos menses, ferumque autumnum. Plura similia exempla legi merentur apud SYDENHAMVM g), et HVXHAMVM h), cuius vtriusque in morbis epidemicis obseruandis industria, et mira in illis describendis simplicitas immortalitatis caractere merito insignitur. Sint magni hi viri nobis tironibus medicis praeceptores, quos semper veneremur; sint exemplar, quod imitemur: sequamur eorum vestigia; sequamur viam, quam in obseruando et mendo veram tutamque nobis monstrarunt.

IV. *Ob constitutionem epidemicam.* Febris inflammatoria nonnunquam fit *stationaria*. Constat autem per obseruationes SYDENHAMI, et STOLLII febrim stationariam omnibus morbis febrilibus a quacunque causa productis dominari, eosque in suam potestatem redigere; hinc febres putridae, quae in aegris sporadice tum obseruantur, cum phlogoses varii generis epidemice regnant, maiorem medentis attentionem merentur, quia raro accidit, quo minus putridum inflammatorio societur. Multoties periculofum hoc connubium tum in nosocomio, tum in priuatis aedibus suburbi, quod incolebam, anno elapso

g) Opuscula omnia, praesertim Sect. II.

h) De aere et morbis epidemicis, ed. Reichel.

elapso obseruauit, cum febris illa catarrhalis, vulgo
Catarrhus Rufficus, sub initium Aprilis hinc inde in-
 tegram familiam, aut domum inuaderet, demum
 circa medium eiusdem mensis, rupto quasi aggere flu-
 men, omnem agrum Viennensem inundaret. Multi
 moriebantur, multi abhinc vitam miserimam hodie-
 dum viuunt; qui enim morbum neglexerant, aut per-
 uerse tractauerant, grauissimis inflammationibus pul-
 monum, hepatis, intestinorum etc. vexati aut ani-
 mam egerunt, aut in phthysicorum catalogum in illa
 vrbe maximum translati sunt. Qui eo tempore ex
 febris putrida iam decubuere, aut in eam a causa sin-
 gulari productam inciderunt, iis morbus ille inflam-
 matorio — rheumaticus sub diuersis stadiis accessit.
 Quosdam primis diebus morbi putridi socius iunctis
 viribus aggressus est; quosdam serius, nonnullos sub
 finem morbi illius, dum reconualescerent, tentauit,
 atque miseros, quorum vires morbo diuturno prae-
 gressu fractae iam erant, in nouum mortis periculum
 coniecit. Remedia antiseptica ex classe roborantium,
 adstringentium, stimulantium exulare debent.
 Prospiciendum erat feбри stationariae et feбри putri-
 dae, quae tunc temporis bilioso-putrida, aut sabur-
 rali-putrida erat. Hinc remedia antiphlogistica,
 soluentia, lenia eccoprotica, decocta diluentia, at-
 tenuantia copiose hausta in usum vocanda erant.
 Nonnunquam, fracta iam phlogosi, sordibus pri-
 marum viarum maxima pro parte excussis, ad vires
 nimis labentes erigendas, et ad crisin, quae plerum-
 que diaphoresi fieri solebat, promouendam, exiguae
 Cam-

Camphorae doses, liquor Mindereri, epispastica, lemiuesicantia mirum iuuarunt. Patet ergo, quam vtile sit et necessarium, naturam febris *annuae et stationariae* noscere, vtramque inter se conferre, et inde medendi methodum desumere. Qui febris putridae medetur, ei saepenumero se offerunt aegri, qui delirant, qui sui non compotes, qui soporosi, stupidi sunt; quaerat ex iis: vel incongrua, vel nihil respondent. Quid igitur? — Constitutionis epidemicae, nimirum febris annuae et stationariae ratio habeatur, et secundum vtramque cura dirigatur. Certe, ait STOLLIVS, maximus studii constitutionum praeco, *seipsum et artem et aegros ludit, qui febrilium morborum curationes aggreditur, non manu identidem quasi ductus, hac fida itineris duce: temporis nempe peruestigata condicione.*

V. *Ob peruersam medentis methodum.* Collu- nies putrida in primis viis collecta, quae februm putridarum communissima causa est, nisi et tempestiue et apta via eliminetur, intestina praecipue, sed etiam vicina abdominis viscera, pulmones, cerebrum etc. inflammare, in abscessum, gangraenam vertere potest, si ea in sanguinem recepta ad has partes decubuerit. Eadem mala contingere solent, si medici ob virium languorem promiscue et praemature vinosa, aromatica, stimulantia aegris exhibeant, minimeque in causam morbi inquirant, neque earum, quas nunc statui, conditionum rationem habeant. Putant nempe, eundem ad speciem morbum eodem remedio debellari. Sed, quamdiu erroneum hoc praecidium

dicium nonnullorum animis infederit, quot et quanta mala in aegrotantes, et artem medicam redundabunt!

§. VII.

Exanthemata. Parotides.

Quodsi exanthemata febris putridae frequenter focia quacunque ex causa introuertantur, ac inde caput, pectus, aut abdomen impetatur; si in aegrotante simul diathesis inflammatoria, aliaeque conditionum §. VI stabilitarum accedant: febris vehementior excitari, pars ab aliena materie offensa inflammari solet. Quandoque in febris putrida parotidis nascitur, quam pariter nonnunquam inflammatam medici celeberrimi obseruarunt. Optime hos casus recensuit Clar. BURSIERIVS de KANIFELD ⁱ⁾, qui epidemias putridas adducit parotidibus stipatas, quae sanguinis missione sanatae fuere; neque huic obstabat pulsus paruus, debilis, qui vires potius oppressas, quam deficientes notauit; nam saepe post paucas sanguinis uncias emissas pulsus validius micabat, magis eleuatus, tensus factus, simulque dolor parotidis increuit ita, vt quandoque, sanguinis missionem repetendi, necessitas vrgeret. Quem eundem plane casum ante aliquot annos Vindobonae in fratre vidit Celeb. Professor REINLEIN, nobisque in praelectionibus clinicis retulit.

ⁱ⁾ *Instit. med. pract.* Vol. I. cap. de febris putrida.

CAPVT III.
MONITA QVAEDAM ET PRAECEPTA
MEDICO - PRACTICA.

---

§. VIII.

Difficillimum esse, mederi inflammationibus occultis feбри putridae sociis, non dissiteor; nam remediis antiphlogisticis maior fit virium ruina, phlebotomiis via panditur materiae putridae, qua liberius in sanguinem irruere possit: addito vero stimulo phlogosis fit intensior, ultra serpit, mortemque inuitat. Quid in re tam periculosa, tam difficili agendum sit, nemo desideret hoc capite contineri: normae huc pertinentes non tam verbis et scriptis determinari, quam ad ipsos aegrotantium lectos experitissimo viro duce ostendi, explicari debent. Monita ergo et praecepta, quae in hoc capite continentur, generalia sunt, et diagnosin, therapiam februm putridarum respiciunt. Paucissima mea sunt, sed plurima ex STOLLII *Aphorismis* petita, quos hinc inde parum mutavi, et ex quibus ea obiecta selegi, quae rem, de qua disserui, maxime concernunt.

Mon. I. Feбри medentem oportet examinare aegri aetatem, sexum, conditionem, vitae genus, victus rationem, morbos praegressos, praesentis febris decursum, et medelam fors iam adhibitam.

II.

- II.* Tempora oportet semper sollicitissime expendere; febrim annuam et stationariam considerare.
- III.* Quotidie regio epigastrii, hypogastrii, hypochondriorum, ossis sacri, coccygis, natium, trochanterum exploranda.
- IV.* Cuiuslibet visceris functionem considera: praecipue ad respirationis conditionem attende.
- V.* Inflammationes viscerum occultae in febribus putridis methodum medendi poscunt, tam ab indiuidua viscerum inflammatione, quam a febre principe indicatam.
- VI.* In omni phlogoseos concursu cum aliis vitiis quibuscunque prima ratio habenda est inflammationis.
- VII.* Subinde solum licet negatiua medicatione uti, id est: si iuuare non possis, non nocere; spectatorem age, et vide, quo natura tendat.
- VIII.* Si dubites de euacuatione instituenda, euacuationes fiant *exploratoriae*, per enemata, ecoprotica, exiguas phlebotomias etc. inde enim indicationum certitudo eruitur non raro.
- IX.* In exanthematum retrocessione, eorumque ad viscus aliquod periculoso decubitu, virium iusta fiat aestimatio. Vires vitae adhuc valentes, et tumultuarie impetum mouentes parum sopiendae sunt: nimium deiectae stimulis *blandis* excitandae.

X.

X. In parotide tumente et inflammata, si non audeas venam secare, hirudines tumori circum admoue, vt suffocationis periculum arceas.

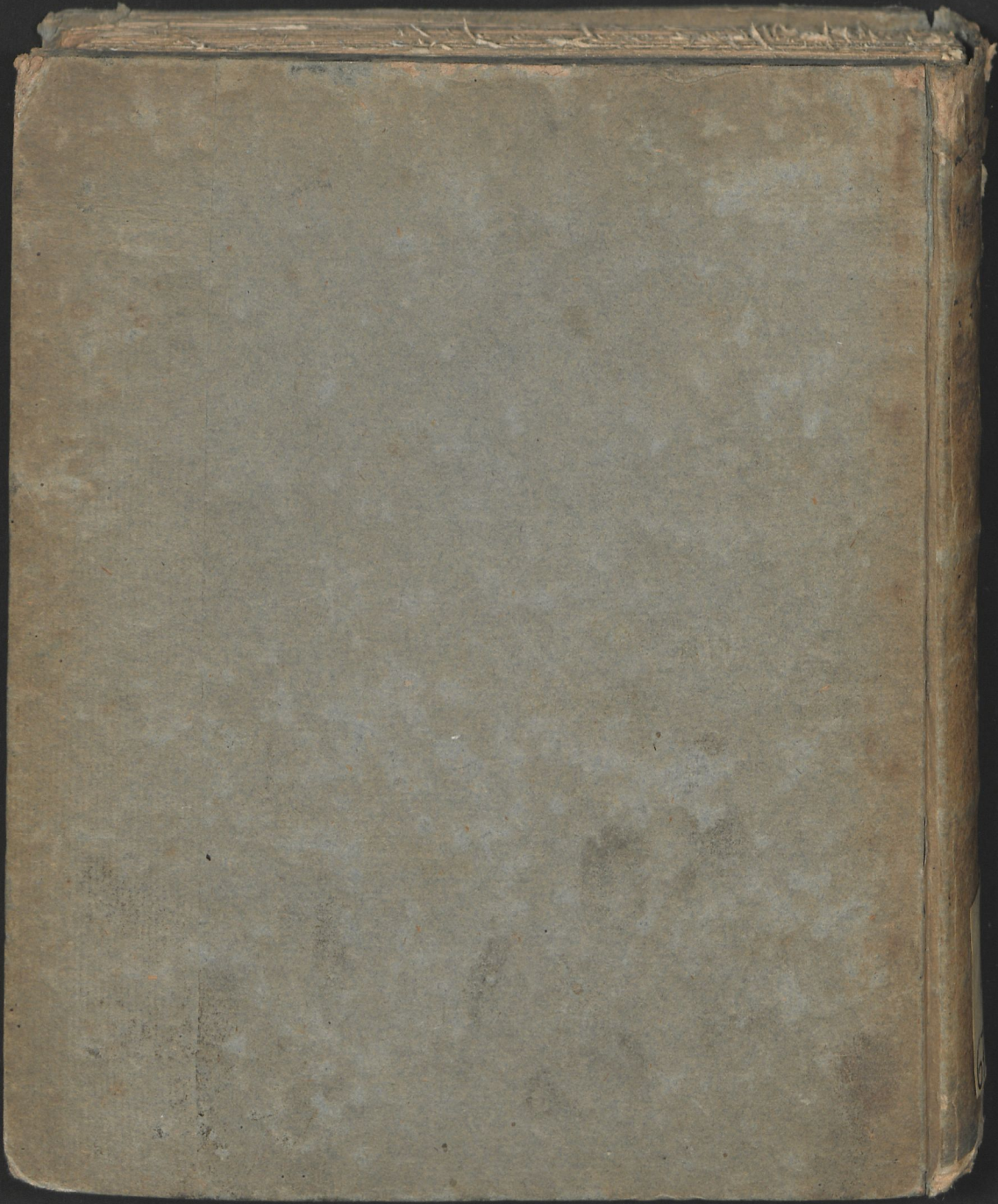
Fini dissertationis ornamentum conciliaturus, verbis STOLLII in *Aphor.* §. 854. concludo: *medico opus in febribus curandis sagacissimo; summe industrio; summe attento; perseverante; nec imprudenter festinante; indicationibus solum certis, remediis solum simplicissimis inhaerente; neque spe, neque metu, neque peruicacia, neque praesidentia, neque aliud agendo, neque nouitatis studio in transuersum acto.*

OCCVLTAS
INFLAMMATIONES
IN FEBRIBVS PVTRIDIS CONTRA
DV BIA NVPER MOTA

*****

D. FEBRVARII CIOICCLXXXIX.
PRO DOCTORIS MEDICI HONORE

RITE CONSEQVENDO

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

IOSEPHVS PILTZ,

BRIGA-SILESIVS.

TRAIECTI AD VIADRV M,
E TYPOGRAPHEO APITZIANO.

